Euroopan parlamentti
2019-2024

Kulttuuri- ja koulutusvaliokunta

2023/2004(INI)

18.7.2023

MIETINTÖLUONNOS

Vuosien 2021–2027 kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman täytäntöönpanosta – kansalaisten sitoutuminen ja osallistuminen (2023/2004(INI))

Kulttuuri- ja koulutusvaliokunta

Esittelijä: Łukasz Kohut

SISÄLTÖ

Sivu

PERUSTELUT – YHTEENVETO TOSISEIKOISTA JA HAVAINNOISTA 3

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS 13

PERUSTELUT – YHTEENVETO TOSISEIKOISTA JA HAVAINNOISTA

Demokratiaan, tasa-arvoon, oikeuksiin ja arvoihin perustuva unioni

Euroopan unionin monimutkainen ja nopeasti muuttuva poliittinen, taloudellinen ja sosiaalinen ympäristö edellyttää vahvoja, tulossuuntautuneita ja näyttöön pohjautuvia poliittisia toimia, joissa keskitytään kansalaisiin ja jotka perustuvat demokratiaan, tasa-arvoon, oikeuksiin ja arvoihin.

Tätä moniulotteista taustaa vasten käynnistettiin vuonna 2021 kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelma. Se laadittiin oikeusalan, perusoikeuksien ja arvojen rahaston tuella oikeusalan ohjelman 2021–2027 yhteydessä perussopimuksissa vahvistettujen oikeuksien ja arvojen edistämiseksi.

Vuosien 2021–2027 kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmasta rahoitetaan kansalaisten sitoutumista, tasa-arvon edistämistä sekä EU:n oikeuksien ja arvojen täytäntöönpanoa. Sillä pyritään suojelemaan ja edistämään EU:n perussopimuksissa, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, jäljempänä ’perusoikeuskirja’, ja sovellettavissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vahvistettuja oikeuksia ja arvoja. Tämä tapahtuu tukemalla paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivia kansalaisjärjestöjä ja muita sidosryhmiä sekä kannustamalla kansalaisvaikuttamista ja demokraattista osallistumista. Tämä auttaa ylläpitämään ja kehittämään edelleen avoimia, oikeuksiin perustuvia, demokraattisia, tasa-arvoisia ja osallistavia oikeusvaltioon perustuvia yhteiskuntia. Ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota kansalaisjärjestöjen osallistumista niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla.

Ohjelma on jaettu neljään ohjelmalohkoon, ja sen tavoitteena on

1. suojella ja edistää unionin arvoja (unionin arvojen lohko);
2. edistää perusoikeuksia, syrjimättömyyttä ja tasa-arvoa, myös sukupuolten tasa-arvoa, sekä edistää sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista ja syrjimättömyyden valtavirtaistamista (tasa-arvon, perusoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon lohko);
3. edistää kansalaisten sitoutumista ja osallistumista demokraattiseen toimintaan unionissa sekä eri jäsenvaltioista tulevien kansalaisten välistä vaihtoa ja lisätä tietoisuutta heidän yhteisestä eurooppalaisesta historiasta (kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskeva lohko);
4. ehkäistä ja torjua sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa (Daphne-lohko).

Valiokuntien välisen sopimuksen mukaan kulttuuri- ja koulutusvaliokunta vastaa yksinomaan lohkosta 3 – edistää kansalaisten sitoutumista ja osallistumista demokraattiseen toimintaan unionissa sekä eri jäsenvaltioista tulevien kansalaisten välistä vaihtoa ja lisätä tietoisuutta heidän yhteisestä eurooppalaisesta historiasta (kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskeva lohko); Sen vuoksi tässä täytäntöönpanoa koskevassa mietinnössä keskitytään pääasiassa ohjelman lohkoon 3.

Uusi ohjelma

Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman edeltäjiä olivat perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelma 2014–2020 ja Kansalaisten Eurooppa -ohjelma 2014–2020. Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman toimintalohkossa 3 kootaan yhteen useimmat kansalaisuuteen liittyvät osatekijät kahdesta edeltävästä ohjelmasta.

Euroopan komissio ehdotti vuonna 2020 näiden kahden ohjelman yhdistämistä yhdeksi ohjelmaksi. Näin voitiin todeta, että edeltävien ohjelmien hajanaisuus ja rajalliset resurssit ovat rajoittaneet kykyä vastata uusiin ja nouseviin haasteisiin. Näin on erityisesti silloin, kun uudet liikkeet haastavat ajatuksen avoimista, osallistavista, yhtenäisistä ja demokraattisista yhteiskunnista, jotka yleensä takaavat edellytykset kansalaisvaikuttamiselle ja oikeuksien toteutumisella. Tämä puolestaan mahdollistaisi suvaitsevan tavan elää yhdessä. Edistystä oli tapahtunut sen varmistamisessa, että kansalaiset ovat tietoisia oikeuksistaan ja EU:n kansalaisuuden eduista, jotta heitä voidaan kannustaa osallistumaan enemmän poliittiseen elämään ja yhteiskuntaan ja jotta voidaan ymmärtää paremmin unionia, sen historiaa, kulttuuriperintöä ja monimuotoisuutta. Nämä oikeudet sisältyvät perussopimuksiin: erityisesti yhteiset määräykset (arvoja käsittelevä 2 artikla, tavoitteita käsittelevä 3 artikla, perusoikeuksia käsittelevä 6 artikla) sekä demokraattisia periaatteita koskevat määräykset (demokraattista osallistumista ja kansalaisvuoropuhelua käsittelevät 10 ja 11 artikla) sekä soveltamista koskevat artiklat syrjimättömyyttä ja kansalaisuutta koskevien määräysten osana (10, 19 ja 20–25 artikla) muodostavat unionin kansalaisuuden, johon ovat oikeutettuja kaikki, joilla on jäsenvaltion kansalaisuus. Perussopimuksissa luetellaan myös unionin kansalaisten tärkeimmät oikeudet ja velvollisuudet (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEUT) 20 artikla[1] ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 9 artikla).

Yleiskatsaus kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmaan ja sen toimintalohkoon 3 ”kansalaisten sitoutuminen ja osallistuminen”

Uuden kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman avulla komissio tavoitteena on suojella ja edistää perussopimuksissa, perusoikeuskirjassa ja sovellettavissa kansainvälisissä ihmisoikeusyleissopimuksissa vahvistettuja perusoikeuksia ja arvoja, erityisesti tukemalla kansalaisjärjestöjä ja muita paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivia sidosryhmiä ja kannustamalla kansalaisvaikuttamiseen ja demokraattiseen toimintaan osallistumiseen avoimen, oikeuksiin perustuvan, demokraattisen, tasa-arvoisen, osallistavan ja oikeusvaltioperiaatteeseen perustuvan yhteiskunnan säilyttämiseksi ja kehittämiseksi edelleen[2].

Kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskevan lohkon 3 ensisijaisena tavoitteena on edistää kansalaisten sitoutumista ja osallistumista Euroopan unionin toimintaan. Tämä jaetaan edelleen kolmeen alatavoitteeseen, jotka ovat seuraavat[3]:

[1] Jäsenvaltiot, ”Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (konsolidoitu toisinto)”, 7 päivänä kesäkuuta 2016
[2] Asetus (EU) 2021/692, 2 artiklan 1 kohta
[3] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/692, annettu 28 päivänä huhtikuuta 2021, kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1381/2013 ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 390/2014 kumoamisesta, 5 artikla

– tuetaan hankkeita, joilla muistetaan Euroopan nykyhistorian merkittäviä hetkiä, kuten autoritaaristen ja totalitaaristen järjestelmien valtaanpääsyä, ja hankkeita, joilla pyritään lisäämään Euroopan kansalaisten tietoisuutta yhteisestä historiastaan, kulttuuristaan, kulttuuriperinnöstään ja arvoistaan ja näin lisätään heidän ymmärtämystään unionista sekä keskinäisen ymmärtämyksen ja suvaitsevaisuuden merkityksestä;

– edistetään kansalaisten ja heitä edustavien järjestöjen osallistumista ja panosta unionin demokraattiseen toimintaan ja kansalaistoimintaan sitä kautta, että he saavat näkemyksensä esiin ja vaihtavat näkemyksiään julkisesti kaikilla unionin toiminta-aloilla;

– edistetään eri maista tulevien kansalaisten välistä vuorovaikutusta erityisesti ystävyyskaupunkihankkeiden ja kaupunkiverkostojen kautta, jotta he pääsevät kokemaan käytännössä unionin yhteisen perinnön rikkauden ja monimuotoisuuden;

Lohkon 3 (ja kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman) tavoitteet saavutetaan hankeavustuksilla, kansalaisyhteiskunnalle myönnettävillä toiminta-avustuksilla (jotka rahoitetaan unionin arvojen lohkosta) sekä Euroopan komission hankinta- ja viestintätoimilla (tämä toiminta-ala sisältyy kaikkiin lohkoihin). Komission rahoittamiin toimiin sisältyvät jäsenvaltioiden kansalliset yhteyspisteet. Kansallisia yhteyspisteitä pidetään kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmassa innovaatioina, koska ne olivat olemassa Kansalaisten Eurooppa -ohjelmassa mutta eivät perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmassa.

Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman 2021–2027 innovaatio on kansalaisvuoropuheluryhmän perustaminen vahvistamaan suhteita sidosryhmiin. Ohjelman käynnistämiseksi järjestettiin toukokuussa 2021 kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman vuoropuhelun teemaviikko (CERV Dialogue Week).

Tällä hetkellä ohjelma rahoittaa vain EU:n jäsenvaltioissa toteutettavia ohjelmia. Kuusi ehdokasmaata ja mahdollista ehdokasmaata ovat ilmaisseet olevansa kiinnostuneita ohjelmaan liittymisestä, mutta tätä ei ole vielä virallistettu. Nämä maat ovat Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Kosovo, Montenegro, Serbia ja Ukraina.

Täytäntöönpanon poliittisista näkökohdista vastaa Euroopan komission oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosasto. Haku- ja rahoitusmenettelyä hallinnoi Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirasto EACEA.

Ohjelman kokonaisbudjetti vuosiksi 2021–2027 on **641,71 miljoonaa euroa käypinä hintoina. Tähän lisätään sakot, joita Euroopan komissio perii 800 miljoonaa euroa**, mikä on enemmän kuin itse talousarvio, vaikka määrä onkin vuoden 2018 hintoina. Tästä noin 357 miljoonaa euroa **on käytettävissä lohkoon 3**. Vähintään 65 prosenttia rahoituksesta osoitetaan demokraattiseen toimintaan osallistumiseen ja 15 prosenttia muistiperintöön liittyvään toimintaan[4].

Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman täytäntöönpano perustuu kaksivuotisiin työohjelmiin. Tämä on innovaatio verrattuna edeltäviin ohjelmiin, joissa toteutettiin vuosittaisia ohjelmia. Tavoitteena on parantaa tulevien painopisteiden ja

[4] Näistä prosenttiosuuksista voidaan poiketa 10 prosenttiyksikköä.

ehdotuspyyntöjen näkyvyyttä sidosryhmille ja siten helpottaa niiden suunnittelua. Nykyisen syklin neljän ensimmäisen vuoden talousarviot on esitetty taulukossa 17. Vuoden 2021 vähäinen talousarvio muihin vuosiin verrattuna johtuu siitä, että sakkojen korotus lisättiin ohjelmaan vasta vuodesta 2022 alkaen. Työohjelmissa esitetään myös vuotuiset painopisteet ja kuvataan tulevien ehdotuspyyntöjen sisältö. Painopisteet muuttuvat huomattavasti vuodesta toiseen, jotta voidaan vastata paremmin tarpeisiin kentällä samalla kun varmistetaan politiikan painopisteiden jatkuvuus, esimerkiksi vuosina 2021–2022[5] keskittyminen covid-19-pandemian vaikutuksiin sekä hankkeisiin, joissa katse kohdistetaan vuoden 2024 Euroopan parlamentin vaaleihin. Kaupunkiverkostoja kannustettiin vuosina 2021–2022 ehdottamaan tapoja lisätä äänestysprosenttia ja ehdokkuuksien osallistavuutta seuraavissa Euroopan parlamentin vaaleissa. Vuosien 2023–2024[6] osalta mainitaan kolonialismin ja valtioiden rajat ylittävän muuttoliikkeen perintö, tasapuolisesti naiset ja miehet huomioon ottava näkökulma historiaan ja komission suositus julkista osallistumista harjoittavien toimittajien ja ihmisoikeuksien puolustajien suojelemisesta ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta[7], jotka eivät sisältyneet edelliseen työohjelmaan.

Vuosien 2023–2024 työohjelmassa esitetään ensimmäinen lasten kansalaisvaikuttamista koskeva ehdotuspyyntö, jolla halutaan edistää lasten sitoutumista ja osallistumista demokraattiseen toimintaan. Ilmasto ja ympäristö energiakysymykset mukaan luettuina, otetaan huomioon ystävyyskaupunkitoimintaa ja kaupunkiverkostoja koskevissa ehdotuksissa. Vuosien 2023–2024 työohjelmassa korostetaan tässä lohkossa myös Euroopan osallisuus- ja monimuotoisuuspääkaupunkien nimeämistä, jolla annetaan tunnustusta Euroopan kaupunkien tai alueiden tekemälle työlle osallisuuden edistämiseksi ja syrjimättömien yhteiskuntien luomiseksi.

Koska viivästykset vuosien 2021–20217 monivuotisen rahoituskehyksen hyväksymisessä olivat tiedossa, oikeusasioiden pääosaston yksiköt ennakoivat ja valmistelivat ohjelman käynnistämistä samanaikaisesti (tämä koskee myös monia muita yhteisön ohjelmia, kuten Erasmus+ -ohjelma ja Euroopan solidaarisuusjoukot) niin, että ensimmäiset ehdotuspyynnöt käynnistettiin jo huhtikuussa 2021. Se, että vain muutama hanke on saatettu päätökseen, johtuu hankkeiden kestosta. Suurin osa hankkeista kestää kaksi vuotta, osa vielä pidempään. Tämä liittyy myös siihen, että ehdotuspyyntömenettely vie aikaa (muutaman kuukauden hakuaika, arviointi ja avustussopimusten valmistelu). Siksi meidän on myönnettävä, että ohjelman täytäntöönpano on alkuvaiheessa, mikä voi osittain selittää sitä, että lohkossa 3 vain pieni määrä hankkeita on saatettu päätökseen. Valmistuneiden hankkeiden tarkkaa määrää ei kuitenkaan tällä hetkellä tiedetä. Lisäksi Euroopan komissio on korostanut, että edunsaajilta ei ole saati riittävästi loppukertomuksia, jotta tuloksia voitaisiin arvioida tarkasti etenkään tietyn ohjelmalohkon tasolla.

---

[5] C(2021) 2583 final, COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 19.4.2021 on the Financing of the Citizens, Equality, Rights and Values Programme and the Adoption of the Multiannual Work Programme for 2021-2022, 2021 (Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman rahoituksesta ja monivuotisen työohjelman hyväksymisestä vuosiksi 2021–2022 19 päivänä huhtikuuta 2021 annettu komission täytäntöönpanopäätös C(2021) 2583, final).

[6] Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman rahoituksesta ja monivuotisen työohjelman hyväksymisestä vuosiksi 2023–2024 19 päivänä huhtikuuta 2021 annettu komission täytäntöönpanopäätös C(2022) 2583, final), 2022.

[7] Euroopan komission suositus (EU) 2022/758, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2022, julkista osallistumista harjoittavien toimittajien ja ihmisoikeuksien puolustajien suojelemisesta ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta (”strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet”), EUVL L 138, 27.4.2022.

Jäsenvaltioissa olevien yhteyspisteiden tehtävänä on tarjota tietoa ohjelmasta ja auttaa kyselyissä. Ne antavat ohjelman hakijoille, sidosryhmille ja edunsaajille riippumatonta ohjausta, käytännön tietoja ja apua muun muassa hakumenettelyyn, helppokäyttöisen tiedon ja ohjelman tulosten levitykseen, kumppaneiden löytämiseksi tehtäviin kyselyihin, koulutukseen ja muodollisuuksiin liittyvissä kysymyksissä. Jäsenvaltiolla ei kuitenkaan ole velvollisuutta perustaa yhteyspistettä, ja vain 17 oli tehnyt niin toukokuuhun 2022 mennessä. Jäsenvaltiot, joilla ei tuolloin ollut yhteyspistettä, olivat Belgia, Bulgaria, Kreikka, Tanska, Unkari, Irlanti, Italia, Malta, Puola ja Slovakia. EACEA:n tietojen mukaan helmikuussa 2023 yhteyspisteitä oli kuitenkin 18[8].

Ohjelman seurantaa varten on olemassa kaikille ohjelmalohkoille yhteisiä indikaattoreita, jotka on vahvistettu ohjelma-asetuksessa[9]. Lisäksi oikeusasioiden pääosastolla on Eurobarometri-tutkimuksessa vahvistettu keskeinen tulosindikaattori ”oman äänen merkitys”, joka liittyy lohkon 3 tavoitteisiin eli kansalaisten käsitykseen osallistumisesta demokraattiseen toimintaan. Tavoitteena on nostaa 48 prosentin osuutta vuodelta 2019[10].

Täytäntöönpanoa koskeva määrällinen data vuodelta 2021 antaa lisätietoa kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman nykytilasta.

Vuosina 2021–2022 oli 26 ehdotuspyyntöä. Saaduista 2 675 ehdotuksesta 814 (30 prosenttia) koski kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskevaa lohkoa 3, ja niistä 451 onnistui. Tämä vastaa 55 prosentin onnistumisastetta.

Ohjelman merkityksellisyys ja vastaavuus EU:n painopisteiden kanssa

Esittelijä katsoo, että on tärkeää arvioida kriittisesti kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman lohkon 3 merkitystä. Yleisenä havaintona ohjelman merkityksestä on, että ohjelman tavoitteet on suunniteltu hyvin vastaamaan kansallisia tarpeita ja että ne ovat hyvin yhdenmukaisia Euroopan komission painopisteiden kanssa, mukaan lukien kotouttamista, kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskevat politiikat.

Digitaalinen siirtymä

Digitaalinen siirtymä on erittäin merkityksellinen kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman ja erityisesti lohkon 3 kannalta. Vaikka sitä ei mainita erikseen vuosien 2023–2024 työohjelmassa[11], ohjelma tukee erilaisiin politiikkoihin ja strategioihin, joissa keskitytään digitaaliseen muutokseen, ja sitoutuu niihin.

Vuoden 2021–2022 työohjelmassa kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman lohkon 3, joka koskee kansalaisten sitoutumista ja osallistumista, yhtenä painopisteenä on rahoittaa innovatiivisia demokraattisia lähestymistapoja ja välineitä, joilla

[8] EACEA, ”CERV 2021-2027 Programme – Contact Points”, 15. helmikuuta 2023.
[9] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/692, 28 päivänä huhtikuuta 2021, kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1381/2013 ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 390/2014 kumoamisesta, liite II.
[10] Oikeusasioiden pääyksikkö, Annual Activity Report 2021 – Justice and Consumers, 2022.
[11] Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman monivuotinen työohjelma 2023–2024, C(2022) 8588 final.

autetaan kansalaisia saamaan äänensä kuuluviin ja vaihtamaan julkisesti näkemyksiä kaikista EU:n toiminnan aloista, erityisesti digitaalisia välineitä (”sähköinen demokratia”)[12].

Lisäksi kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman työohjelmassa sitoudutaan tukemaan katsauksessa Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2020[13] määriteltyjä sekä tulevassa katsauksessa Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2023[14] määriteltäviä painopisteitä. Näissä katsauksissa korostetaan voimakkaasti digitaalista muutosta, joka lisää kansalaisten mahdollisuutta osallistua demokraattiseen prosessiin ja joka on yksi katsauksen keskeisistä elementeistä.

Vihreä siirtymä

Ympäristö ja ilmastonmuutoksen torjunta ovat politiikan painopisteitä, joita edistetään myös kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmassa. Tämä korostaa ohjelman merkityksellisyyttä digitaaliseen siirtymään liittyvälle politiikanalalle. Itse asiassa vihreä ja digitaalinen siirtymä kietoutuvat yhä tiukemmin toisiinsa.

Kaiken kaikkiaan täytäntöönpanon alkuvaiheen analyysin perusteella voidaan todeta, että lohko 3 on merkityksellinen vihreän siirtymän haasteen kannalta, koska sillä varmistetaan kansalaisten osallistuminen ja sitoutuminen tällä alalla. Ohjelmassa korostetaan alhaalta ylöspäin suuntautuvien lähestymistapojen merkitystä politiikan kehittämisessä, koska siinä pyritään ottamaan ruohonjuuritason järjestöt mukaan prosessiin, ja pyritään antamaan kaupungeille mahdollisuus saada kansalaiset ja yhteisöt mukaan ilmastoa ja ympäristöä koskeviin keskusteluihin ja toimiin, mukaan lukien energiaan liittyvien kysymysten, sosiaalisen solidaarisuuden ja muuttoliikkeen käsittelemiseksi.

Kansalaisten osallisuuden ja osallistumisen edistämistä koskevassa ehdotuspyynnössä todetaan, että tämän painopisteen olisi edistettävä kansalaisten ja yhteisöjen osallistumista ilmastoon ja ympäristöön liittyviin keskusteluihin ja toimiin. Vuosina 2023 ja 2024 keskitytään erityisesti siihen, että kansalaiset saatetaan yhteen keskustelemaan ilmastoa ja ympäristöä koskevista toimista, mukaan lukien energiaan liittyvistä kysymyksistä, solidaarisuudesta ja parhaiden käytäntöjen jakamisesta, ja lisätään siten kansalaisten osallistumista yhteiskuntaan ja viime kädessä heidän aktiivista osallistumistaan unionin demokraattiseen elämään.

Asiaan liittyvien hankkeiden lukumäärästä voidaan todeta, että kaikkiaan 79 hankkeessa, joita rahoitettiin kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskevan ehdotuspyynnön avulla, viitataan suoraan asiaankuuluvien toimien tukemiseen.

[12] Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirasto (EACEA), Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelma, Ehdotuspyyntö,Kansalaisten sitoutuminen ja osallistuminen (CERV-2022-CITIZENS-CIV), 2021, s. 7.
[13] Euroopan komissio, Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2020.Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja heidän oikeuksiensa suojelu, 2020.
[14] Viestinnän pääosasto (Euroopan komissio) ja Kantar, Katsaus Euroopan kansalaisuuteen (LU: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023)

Pandemiasta elpyminen

Covid-19-pandemia on koetellut Euroopan yhteiskuntia ja talouksia. Se on myös häirinnyt kansalaisten oikeuksien toteuttamista ja demokraattiseen toimintaan osallistumista. Pandemian vaikutusten käsittely on määritetty yhdeksi ohjelman painopisteeksi todeten, että ohjelmassa tutkitaan, miten covid-19-pandemia on vaikuttanut demokraattiseen keskusteluun ja perusoikeuksien toteutumiseen[15]. Näin ollen pandemian vaikutuksista tuli luonnollinen näkökulma moniin ehdotuspyyntöihin ja ehdotuksiin.

Useat lohkon 3 hankkeet liittyvät covid-19-pandemian jälkeisiin toimiin, mukaan lukien seuraavat hankkeet: COVIDemocracy in the Baltics[16] (demokratiaa Baltian maissa pandemian jälkeen edistävä hanke); Women Participation in Times of Pandemic[17] (naisten osallistumista pandemian aikana edistävä hanke); The impact of COVID-19 pandemic on diverse democratic perspectives through gender perspective[18] (covid-19-pandemian vaikutusta moninaisiin demokraattisiin näkökulmiin sukupuolinäkökulman kautta tutkiva hanke).

Ystävyyskaupunkitoimintaa koskevaan ehdotuspyyntöön sisältyy pandemian jälkeisiä elvytystoimia. Ohjelmalla edistetään eri maiden välistä kansalaisvaihtoa ystävyyskaupunkitoiminnan avulla ja annetaan heille käytännön kokemusta unionin monimuotoisesta perinnöstä, johon kuuluvat myös covid-19-pandemian vaikutukset.

Vaikka kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman suunnittelussa on käsitelty vähemmän pandemian jälkeiseen elpymiseen liittyviä haasteita, on se edelleen merkityksellinen. Samoin digitaalisen ja vihreän siirtymän sekä demokraattisen elämän ohella heikoimmassa asemassa olevien ryhmien suojeleminen pandemian seurauksilta on yksi ohjelman painopisteistä.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan

Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmassa varmistetaan, että vuonna 2023 kiinnitetään erityistä huomiota hankkeisiin, joilla pyritään käsittelemään Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen seurauksia ja jotka liittyvät demokraattisen vapauden suojeluun ja perusoikeuksien takaamiseen kaikille ja erityisesti heikoimmassa asemassa oleville ihmisille, kuten naisille ja lapsille.

Tärkeä lohkoon 3 liittyvä näkökohta on se, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sen seuraukset korostavat myös sen tärkeyttä, että pohditaan kriittisesti menneisyyttä ja välitetään muistiperintöä tuleville sukupolville, jotta voidaan estää historian vääristely ja taata eurooppalainen muistiperintö, jotta vältetään aiempien virheiden toistuminen.

Lisäksi historian vääristelyn estäminen ja sukupolvien välisen työn edistäminen on keskeinen painopiste vuoden 2023 työohjelmassa, ja sitä toteutetaan tukemalla hankkeita, joilla

[15] Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirasto (EACEA), Call-Fiche_cerv-2022-Citizens-Civ, s. 7
[16] https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101081520/CERV
[17] https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101081080/CERV
[18] https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101080161/CERV

muistetaan Euroopan nykyhistorian merkittäviä kokemuksia ja annetaan niitä koskevaa opetusta. Näitä ovat muun muassa autoritaaristen ja totalitaaristen hallintojen syyt ja seuraukset, näihin hallintoihin kohdistuva vastarinta, holokausti ja muut laajamittaiset rikokset, demokratiakehitys ja demokraattisten instituutioiden (jälleen)rakentaminen, siirtomaavallan perintö, valtioiden rajat ylittävä maahanmuutto ja Euroopan yhdentyminen[19].

EU:n demokraattisten arvojen vahvistaminen

Esittelijä katsoo, että lohko 3 perustuu vahvasti EU:n demokraattisiin arvoihin. Sen tarkoituksena on auttaa ihmisiä saamaan äänensä kuuluviin ja lisätä osallisuutta ja demokraattista osallistumista komission poliittisten painopisteiden mukaisesti, mukaan lukien painopisteet, jotka on määritelty katsauksessa Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2020 ja Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmassa.

Toimintalohko 3 kattaa näin ollen merkittävän osan strategiasta edistämällä kansalaisten sitoutumista ja osallistumista unionin demokraattiseen elämään, eri jäsenvaltioista tulevien kansalaisten välistä vaihtoa ja lisäämällä tietoisuutta yhteisestä Euroopan historiasta. Se tapahtuu kehittämällä toimia, joissa keskitytään keskusteluun Euroopan tulevaisuudesta, kansalaisten yhteiskunnalliseen osallistumiseen, riippumattomaan vaalitarkkailuun, myös kansalaisten toteuttamaan tarkkailuun, sekä innovatiivisiin lähestymistapoihin ja välineisiin, joilla autetaan kansalaisia saamaan äänensä kuuluviin ja vaihtamaan julkisesti näkemyksiä kaikista EU:n toiminnan aloista. Siinä tuetaan EU:n demokraattisia arvoja edistämällä ihmisten ja kansalaisyhteiskunnan aktiivista osallistumista demokraattisiin prosesseihin, joilla on ratkaiseva merkitys Euroopan ja demokraattisten yhteiskuntien tulevaisuudelle. Lisäksi lohko 3 osoittaa vahvaa sitoutumista eurooppalaisen identiteetin ja arvojen vahvistamiseen, sillä Euroopan lähihistorian perintö on EU:n arvojen peruspilari.

Vuoden 2023 työohjelmassa mainitaan myös Euroopan tulevaisuutta käsittelevä konferenssi. Se oli sarja kansalaisten johtamia väittelyjä ja keskusteluja, joita käytiin huhtikuusta 2021 toukokuuhun 2022 ja joiden ansiosta ihmiset eri puolilta Eurooppaa pystyivät jakamaan ajatuksiaan ja keskustelemaan niistä täysistunnoissa ja työryhmissä Euroopan parlamentin, EU:n neuvoston, Euroopan komission, kansallisten parlamenttien, EU:n elinten, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Konferenssin tarkoituksena oli hyväksyä yhteisiä päätelmiä, jotka auttavat muokkaamaan yhteistä tulevaisuuttamme.

Kaiken kaikkiaan lohkon 3 merkitys tällä alalla on selvä, koska siinä käsitellään EU:n arvojen edistämistä kansalaisten sitoutumisen ja osallistumisen avulla, ihmisoikeuksien suojelua ja selviytymiskyvyn kehittämistä, jotta unionista tulisi vakaampi ja valmiimpi vastaamaan nykyisiin sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin haasteisiin.

Alkuvaiheen täytäntöönpanosta saadut kokemukset

Ohjelman tasolla voidaan alustavasti todeta, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman päätavoitteet ovat edelleen asiaankuuluvia ja niillä vastaan osaan EU:n tärkeimmistä haasteista. Esimerkiksi ilmastonmuutosta, digitalisaatiota ja autonomiaa koskevien EU:n strategioiden täytäntöönpanoa käsitellään ohjelman edistämän demokraattisen vuoropuhelun avulla. Alhaalta ylöspäin suuntautuvaksi ohjelmaksi

[19] Sama kuin edellinen alaviite, s. 8.

suunnitellun kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman täytäntöönpanossa on tiettyä joustavuutta, mikä on myönteistä, kun otetaan huomioon ohjelman kyky mukautua uusiin haasteisiin ja vastata niihin.

Ohjelmalohkon 3 ensisijaisena tavoitteena on edistää osallistumista demokraattiseen toimintaan. Osana tämän tavoitteen saavuttamiseksi toteutettavia hanketoimia, osallistuminen kaikkiin määritettyihin on merkityksellistä – mukaan lukien osallistuminen vihreän siirtymän ja digitaalisen siirtymän aiheisiin, koska se lisää suuren yleisön tietoisuutta tai sitoutumista.

Ohjelmalohkon 3 hankkeiden alustava analyysi näyttää myös vahvistavan, että merkittävä määrä hankkeita on merkityksellisiä määritettyjen kolmen tärkeimmän haasteen, nimittäin ilmastonmuutoksen, digitalisaation ja covid-19-pandemian seurausten käsittelemisen, kannalta (lisätietoja merkityksellisyyttä ja johdonmukaisuutta käsittelevässä osiossa).

Tutkimusnäyttö osoittaa, että myös merkityksellisiin kansallisiin haasteisiin vastataan. Esimerkkinä voidaan mainita EU-maissa toimivat ruohonjuuritason järjestöt, joissa kansalaisyhteiskunnan tilaa kavennetaan tai estetään ja joille kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman tuki on erityisen tärkeää.[20]

Lisäksi Euroopan komissio on nimenomaisesti sisällyttänyt ohjelmaan tiettyjä tärkeitä haasteita. Ohjelmakaudelle 2023–2024 ohjelmaan sisällytettiin myös covid-19 ja pandemian jälkeiset vaikutukset. Muihin haasteisiin, kuten Ukrainan sotaan, vastataan osittain lapsen oikeuksien suojelua ja edistämistä koskevan ehdotuspyynnön[21] ja Daphne-ehdotuspyynnön[22] (siviileihin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan uhrit Ukrainan sodassa) avulla. Ukrainan sotaan liittyvät haasteet voitaisiin kuitenkin teoriassa ottaa paremmin huomioon muistiperintöä koskevassa osiossa, jossa käsitellään sotiin ja niiden vaikutuksiin ja totalitaarisiin hallintoihin liittyviä kysymyksiä, ja demokraattiseen osallistumisen liittyvien toimien yhteydessä sekä EU:n ja Ukrainan kuntien välisissä ystävyyskaupunkiohjelmissa että työohjelman toimiin liittyvissä EU:n ja Ukrainan kansalaisjärjestöjen välisten hankkeiden tukemisessa.

Komissio on myös korostanut, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman täytäntöönpano on viivästynyt, koska ohjelmat hyväksyttiin suhteellisen myöhään vuonna 2021. Oikeusasioiden pääosasto on siis vielä aivan täytäntöönpanon alkuvaiheessa.

Lopuksi esittelijä katsoo, että vaikka kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelma on kohdannut useita haasteita, voidaan katsoa, että sen täytäntöönpanon alkuvaihe on sujunut jokseenkin tehokkaasti.

Ensinnäkin ohjelma hyväksyttiin vuonna 2021, ja suurin osa hankkeista on vielä täytäntöönpanon alkuvaiheessa. Työohjelman 2021–2022 ehdotuspyynnöt on käynnistetty ja saatettu päätökseen ja työohjelman 2023–2024 vuoden 2023 ehdotuspyynnöt ovat käynnissä. Vaikka hakemusten määrä onkin vähentynyt pandemian vuoksi, se on jälleen kasvussa.

---

[20] https://ecnl.org/focus-areas/european-level-policies

[21] https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2022-child

[22] https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2023-daphne

Covid-19-pandemia vaikutti paitsi hakemuksiin myös täytäntöönpanoon. Monet hankkeet kärsivät operatiivisista ongelmista, kuten tieto- ja viestintäteknisten välineiden ongelmista, jotka aiheuttivat viivästymistä. Sidosryhmät kertoivat, että ohjelmat oli pantu täytäntöön Euroopan komission ohjelmasuunnittelun mukaisesti ja että kaikki kohdennetut varat oli pystytty käyttämään.

Ohjelma saa paljon kiitosta sen arkaluonteisia yhteiskunnallisia kysymyksiä käsittelevästä ainutlaatuisesta lähestymistavasta. Sen ylhäältä alaspäin suuntautumista arvostetaan erityisesti, koska sen pyrkimyksenä on työskennellä ruohonjuuritason järjestöjen kanssa, mikä mahdollistaa viranomaisten ja kansalaisten hyvän osallistumisen. Hakuprosessia on kuitenkin tarkistettava huolellisesti, koska sen katsottiin rajoittavan pienimuotoisten järjestöjen osallistumista. Etenkin hakuportaalia ei pidetä käyttäjäystävällisenä, eikä sen katsota motivoivan järjestöjä hakemaan.

Toinen ohjelmaan liittyvä ongelma on, ettei siinä ole hyvää ohjelmatason viestintästrategiaa. Kansalliset viranomaiset totesivat, että ohjelmasta tiedottaminen on hyvin haastavaa. Ongelmaa pahentaa se, että kaikki jäsenvaltiot eivät ole vielä nimenneet kansallisia yhteyspisteitä.

Muut ohjelman täytäntöönpanon alkuvaiheen haasteet liittyvät tarpeeseen parantaa institutionaalista ympäristöä, jotta ohjelman tavoitteet voidaan saavuttaa paremmin. Sidosryhmät ovat esimerkiksi pyytäneet toimenpiteitä, joilla torjutaan kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien supistumista mutta myös elvytetään kansalaisvuoropuhelua, jolla edistetään kansalaisvaikuttamisen kollektiivista ulottuvuutta.

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS

Vuosien 2021–2027 kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman täytäntöönpano – kansalaisten sitoutuminen ja osallistuminen
(2023/2004(INI))

Euroopan parlamentti, joka

– ottaa huomioon kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1381/2013 ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 390/2014 kumoamisesta 28. huhtikuuta 2021 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/692,[1]

– ottaa huomioon 30. toukokuuta 2018 annetun komission yksiköiden valmisteluasiakirjan ”Impact assessment accompanying the document: Proposal for a Regulation establishing the Rights and Values programme, Proposal for a Regulation establishing the Justice programme, Proposal for a Regulation establishing the Creative Europe programme” (SWD(2018)0290),

– ottaa huomioon katsauksen Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2020,

– ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjassa vahvistetut ihmis- ja perusoikeudet,

– ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 9 artiklan,

– ottaa huomioon 7. lokakuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehys” (COM(2020)0620),

– ottaa huomioon 3. joulukuuta 2020 annetun komission tiedonannon Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmasta (COM(2020)0790),

– ottaa huomioon 2. joulukuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Strategia perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamiseksi Euroopan unionissa” (COM(2020)0711),

– ottaa huomioon 18. maaliskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025” (COM(2020)0565),

– ottaa huomioon 12. marraskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia 2020–2025” (COM(2020)0698),

– ottaa huomioon 5. maaliskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025” (COM(2020)0152),

[1] EUVL L 156, 5.5.2021, s. 1.

– ottaa huomioon 5. lokakuuta 2021 annetun komission tiedonannon EU:n strategiasta antisemitismin torjumiseksi ja juutalaisen elämäntavan vaalimiseksi (2021−2030) (COM(2021)0615),

– ottaa huomioon 24. maaliskuuta 2021 annetun komission tiedonannon lasten oikeuksia koskevasta EU:n strategiasta (COM(2021)0142),

– ottaa huomioon työjärjestyksen 54 artiklan sekä valiokunta-aloitteisten mietintöjen laatimista koskevasta lupamenettelystä 12. joulukuuta 2002 tehdyn puheenjohtajakokouksen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja liitteen 3,

– ottaa huomioon kulttuuri- ja koulutusvaliokunnan mietinnön (A9-0000/2023),

A. katsoo, että kansalaisten aktiivinen osallistuminen poliittiseen ja kulttuurielämään on perusoikeus, jonka olisi oltava yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla; ottaa huomioon, että ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa määrätään oikeudesta osallistua hallitukseen ja vapaisiin vaaleihin, oikeudesta osallistua yhteisön kulttuurielämään ja oikeudesta rauhanomaiseen kokoontumiseen ja yhdistymiseen, mikä mahdollistaa täysimääräisen osallistumisen yhteiskuntaan;

B. ottaa huomioon, että unionin kansalaisuus antaa ihmisille erilaisia oikeuksia, erityisesti oikeuden esittää parlamentille vetoomuksen mistä tahansa EU:n toimialaan kuuluvasta asiasta, oikeuden tehdä unionin oikeusasiamiehelle kantelu, joka koskee minkä tahansa EU:n toimielimen toiminnassa havaittua epäkohtaa, oikeuden kirjoittaa mille tahansa EU:n toimielimelle jollakin EU:n virallisella kielellä ja saada vastaus samalla kielellä sekä oikeuden tutustua parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjoihin tietyin edellytyksin;

C. ottaa huomioon, että nykyiset ja kehittyvät systeemiset haasteet, kuten ilmastokriisi, maailmanlaajuiset pandemiat, digitaalinen siirtymä ja muuttoliike, edellyttävät rakenteiden ja lähestymistapojen mukauttamista, jotta kansalaiset voivat osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan; katsoo, että aktiivisessa digitaalisessa kansalaisuudessa olisi otettava huomioon sukupolvien välinen digitaalinen kuilu ja puututtava siihen;

D. katsoo, että kansalaisten osallistuminen on ymmärrettävä monitasoiseksi siten, että se kattaa paikalliset, alueelliset, kansalliset, eurooppalaiset ja maailmanlaajuiset ulottuvuudet; katsoo, että meneillään olevat globalisaatioprosessi ja Euroopan yhdentymisprosessi edellyttävät, että eurooppalaisten uusi sukupolvi on poliittisesti entistä aktiivisempi monella tasolla ja pystyy elämään ja työskentelemään kansainvälisesti ja tulemaan jokapäiväisessä elämässään toimeen erilaisuuden kanssa; ottaa huomioon, että yhteiskunnat ovat muuttumassa monimuotoisemmiksi, mikä tekee kulttuurien ja eri alkuperien moninaisuuden kunnioittamisesta sekä kaikenlaisen naisiin, hlbtiq-henkilöihin tai vähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän torjumisesta entistäkin tärkeämpää Euroopassa;

E. katsoo, että jäsenvaltioissa havaitut yhteiskunnalliset muutokset, jotka vaihtelevat yhteiskunnan polarisoitumisesta ja vähäisestä luottamuksesta instituutioita kohtaan demokratian taantumiseen, oikeusvaltion rapautumiseen, syrjivään nationalismiin ja euroskeptisyyden välineellistämiseen poliittisiin tarkoituksiin, sekä ääriliikkeiden ja autoritaarisuuden nousu voivat muodostaa vakavan uhan eurooppalaisille demokratioille ja horjuttaa koko EU:n vakautta; katsoo, että kansalaisten aktiivisen osallistumisen ja

sitoutumisen vahvistaminen virallisen, epävirallisen, arkioppimisen ja elinikäisen oppimisen ja koulutuksen avulla voi olla tärkeässä asemassa tämän suuntauksen torjumisessa;

F. katsoo, että Euroopan kansalaisuuden syntymistä on haitannut tietämyksellinen ja emotionaalinen kuilu, ja siksi sitä olisi täydennettävä ja vahvistettava erilaisilla mekanismeilla, jotka mahdollistavat kansalaisten osallistumisen ja kulttuurienvälisen vuoropuhelun; katsoo, että yhteisen eurooppalaisen historian parempi ymmärtäminen ja kansalaisten vahvempi sitoutuminen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään voivat vaikuttaa myönteisesti kehittyvään eurooppalaiseen identiteettiin, joka täydentää kansalaisten monia paikallisia, kansallisia, maantieteellisiä, kulttuurisia tai muita identiteettejä;

G. katsoo, että kansalaisten riittämätön osallistuminen, riittämättömät tiedot EU:sta ja sen lisäarvon heikko ymmärtäminen voivat osaltaan aiheuttaa demokratiavajeen tunteen ja johtaa euroskeptisyyteen jäsenvaltioissa;

H. toteaa, että kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventuminen Euroopan unionissa ja muissa ohjelmaan osallistuvissa maissa vaikuttaa demokraattiseen osallistumiseen ja kansalaisjärjestöjen kykyyn toimia oikeusvaltioperiaatteen valvojana; katsoo, että toimet, joilla tuetaan kansalaisyhteiskunnan, myös sellaisten ruohonjuuritason järjestöjen, jotka ovat saaneet tuloksia aikaan ja joilla on huomattavasti kokemusta, osallistumista ja mahdollistetaan se, ovat ensiarvoisen tärkeitä demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien puolustamiseksi jäsenvaltioissa;

Kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman (2021–2027) täytäntöönpanon alkuvaihe: Lohko 3 – Kansalaisten sitoutuminen

1. on vahvasti sitä mieltä, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelma edistää ainutlaatuisella tavalla kansalaisten sitoutumista ja osallistumista perusoikeuksien näkökulmasta yhdistämällä tehokkaasti arvot, kansalaisvuoropuhelun ja kansalaisuuden ja edistämällä samalla sukupuolten tasa-arvoa sekä syrjinnän ja väkivallan torjuntaa; katsoo, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelma on olennaisen tärkeä, jotta voidaan puuttua kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventumiseen ja oikeusvaltioperiaatteen haasteisiin kaikkialla Euroopassa;

2. muistuttaa, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman täytäntöönpano on vielä alkuvaiheessa, koska ohjelmaa koskeva asetus hyväksyttiin vasta vuonna 2021; huomauttaa, että tästä syystä lohkossa 3 on saatu päätökseen vain muutamia hankkeita ja edunsaajilta on saatu vain vähän tietoa, eikä tuloksia siksi voida arvioida tarkasti;

3. korostaa, että ohjelma kohtasi useita haasteita, jotka haittasivat sen täytäntöönpanon alkuvaihetta ja joista monet olivat ulkoisia tekijöitä, kuten covid-19-pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan, ja että nämä häiritsivät ja haittasivat kansalaisten oikeuksia ja osallistumista demokratiaan; panee kuitenkin merkille, että tämän jälkeen täytäntöönpano lähti jälleen etenemään ja sujuu nyt hyvin;

4. on huolissaan siitä, että uusien digitaalisten työkalujen (esimerkiksi eGrants-työkalun) käyttö ja käyttöönotto EU:n rahastojen täytäntöönpanossa vaikuttavat olevan edunsaajille keskeinen kysymys ohjelman kehittämisen kannalta; pitää valitettavana, että monimutkaiset menettelyt ovat myös haitanneet sellaisten pienempien järjestöjen osallistumista, joilla ei ole hakuprosessin läpikäymiseen tarvittavaa aikaa ja resursseja; katsoo, että näiden työkalujen suunnittelu rajoittaa ohjelman kykyä mukautua uuteen kehitykseen ja muuttuviin tarpeisiin; kehottaa poistamaan hallinnollisen taakan ja yksinkertaistamaan haku-, sopimuksenteko- ja raportointiprosesseja;

5. korostaa, että jäsenvaltioiden ei ole pakko perustaa kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman kansallista yhteyspistettä, joka tarjoaa riippumatonta neuvontaa, hyödyllistä tietoa ja tukea hakijoille, sidosryhmille ja edunsaajille, sekä avustaa hakumenettelyssä ja jakaa helppokäyttöistä tietoa ohjelman tuloksista; pitää kuitenkin valitettavana, että vain 20 jäsenvaltiolla oli kansallinen yhteyspiste kesäkuuhun 2023 mennessä;

6. on erittäin huolissaan siitä, että nykyinen inflaatioaste vaikuttaa kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman edunsaajien juokseviin kustannuksiin; pitää valitettavana, että edunsaajat kohtaavat haasteita suunniteltujen toimiensa toteuttamisessa, erityisesti matka- ja majoituskorvausten sekä päivärahojen yksikkökustannusten osalta, ja saattavat joutua supistamaan joitakin alun perin suunnittelemiaan toimia noudattaakseen talousarviota;

Toimintapoliittiset suositukset kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman tulevaisuutta varten

7. kehottaa komissiota vahvistamaan kansalaisvuoropuhelua siten, että tuetaan toimielinten ja kaikkien asiaankuuluvien sidosryhmien välistä kaksisuuntaista prosessia kaikilla tasoilla ja osana asetuksen (EU) 2021/692 11 artiklan täytäntöönpanoa käyttäen kansalaisvuoropuhelua välineenä, jolla määritetään kaksivuotisen työohjelman painopisteet ja edistetään kansalaisvaikuttamisen kollektiivista ulottuvuutta demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kriittisenä ulottuvuutena; muistuttaa tässä yhteydessä, että olisi edistettävä innovatiivisia toimia kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävän vuoropuhelun tukemiseksi sekä luottamukseen perustuvan kumppanuuden kulttuurin edistämiseksi edunsaajien kanssa; kehottaa erityisesti toteuttamaan valmiuksien kehittämistoimia kansalaisyhteiskunnan laajan osallistumisen tukemiseksi erityisesti hyödyntämällä yhteyksiä muihin yhteistyössä hallinnoitaviin rahoitusjärjestelyihin, kuten teknisen tuen välineeseen;

8. kehottaa jäsenvaltioita, jotka eivät ole vielä nimenneet kansallisia yhteyspisteitä, tekemään niin mahdollisimman pian ja kehottaa komissiota jatkamaan yhteistyötä kansallisten yhteyspisteiden verkoston kanssa kokousten, koulutustoimenpiteiden ja asiaa koskevien vaihtojen avulla, koska ne on tähän mennessä järjestetty erittäin onnistuneesti;

9. panee merkille, että erilaisten rahoituksen uudelleenjakamista koskevien mekanismien käyttöönotto kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmassa on tuottanut tähän mennessä hyvin rohkaisevia tuloksia; kehottaa laatimaan laadullisen ja määrällisen analyysin erilaisista rahoituksen uudelleenjakamista koskevista ehdotuspyynnöistä, jotta niiden käyttö voitaisiin tarvittaessa laajentaa ohjelman muihin

lohkoihin ja erityisesti lohkoon 3 sen varmistamiseksi, että EU:n rahoitus tavoittaa ne ruohonjuuritason kansalaisjärjestöt, jotka ovat saaneet tuloksia aikaan ja joilla on huomattavasti kokemusta; kehottaa komissiota yksinkertaistamaan edelleen rahoituksen uudelleenjakamista koskevia menettelyjä ja vaatimuksia, jotta uudelleenjakamista hakeville järjestöille annetaan enemmän joustavuutta suhteessa järjestöihin, joille avustus myönnetään edelleen, ja varmistetaan asianmukaiset työskentelyä, terveydenhuoltoa ja sosiaaliturvaa koskevat normit; katsoo, että yhteisrahoitusta koskevia vaatimuksia voitaisiin tarkistaa sääntöjen mukauttamiseksi edunsaajan tilanteeseen, jotta voitaisiin tukea useampia edunsaajia ja aihealueita; korostaa, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmasta myönnettävän rahoituksen, joka koskee oikeuksia, tasa-arvoa, arvoja ja kansalaisten osallistumista ja jota varten muita rahoituslähteitä on hyvin niukasti jos lainkaan, olisi katettava suurempi prosenttiosuus avustusmääristä;

10. toteaa, että vaihdot ja osallistuminen kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmaan ovat avainasemassa, kun kehitetään kansalaisjärjestöjen valmiuksia edistää kansalaisten osallistumista ja unionin arvoja EU:n ulkopuolisissa maissa; korostaa, että aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen eurooppalaisiin arvoihin eivät ala liittymissopimuksesta vaan ovat tulosta aktivistien ja kansalaisjärjestöjen pitkäaikaisesta työstä näiden ajatusten edistämiseksi ja paikallisten aktivistien tukemiseksi EU:n ulkopuolisissa maissa; pyytää siksi, että kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmasta katettaisiin ainakin ehdokasmaiden ja assosioituneiden maiden kansalaisyhteiskunnan edustajien osallistumiskustannukset riippumatta siitä, osallistuuko heidän maansa tähän ohjelmaan; korostaa tarvetta vastata Ukrainan sotaan liittyviin haasteisiin kannustamalla ukrainalaisten kumppaneiden kanssa toteutettavia hankkeita muistiperinnön ja demokraattisen osallistumisen avulla;

11. kehottaa komissiota yksinkertaistamaan edelleen nelivuotisten toiminta-avustuksia koskevien puitekumppanuuksien hallinnollisia menettelyjä erityisesti käytössä olevan tietoteknisen työkalun erityispiirteiden osalta, sillä tämä työkalu vaikuttaa sopivan paremmin hankeavustusten luonteeseen;

°

° °

12. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman neuvostolle ja komissiolle.